

Доц. др Борис Стојковски
Филозофски факултет
Универзитет у Новом Саду

МАТИЧНЕ КЊИГЕ ЕВРОПСКИХ УНИВЕРЗИТЕТА КАО ИЗВОР ЗА КУЛТУРНУ И ДРУШТВЕНУ ИСТОРИЈУ ЈУЖНЕ УГАРСКЕ

Средњовековни универзитет био је заједница студената и професора који су уживали значајну аутономију, и регулисали су међусобно своје односе. Будући да су формално сви студенти и професори били заређени, односно део светшеничког staleжа, и да је за оснивање универзитета била неопходна и папска дозвола, универзитет је у средњовековној западној и средњој Европи био под заштитом цркве. То није било безначајно, узевши у обзир да је то значило изузимање од световних власти. Осим тога, студенти су плаћали уписнину, а није без значаја ни чињеница да су професори водили евиденцију о томе ко похађа њихова предавања. У сврху свега овога средњовековни универзитети почели су да воде матичне књиге. Похађање наставе, полагање испита, уписнина, друге врсте повластица, све је то имало за циљ али и последицу редовно вођење матичних књига. Јер, треба имати и то на уму, само студент који је регуларно заведен у матрикуле има право на све привилегије средњовековне заједнице универзитета.¹

Стога, матичне књиге значајно могу да допринесу разумевању културне и друштвене историје западне и средње Европе у средњем веку. У фокусу овог рада биће њихов значај за подручје данашње Војводине, односно јужне Угарске. Развој угарске средњовековне државе у доба Анжујаца, али посебно успон за време владавине Жигмунда Луксембуршког (1387-1437) и посебно Матије Корвина Хуњадија, али и других владара XV столећа допринео је и општем културном напретку Угарске. Оснивање универзитета у непосредној близини саме угарске државе, у Прагу 1346. године, потом Кракову 1364, и на концу у Бечу годину дана доцније посебно је подстакло студенте из целе тадашње земље да одлазе на студије у ове велике универзитетске центре средњег века. Поред ових универзитета студенти су одлазили

¹ Jacques Le Goff, *Intelektualci u srednjem vijeku*, Zagreb, 1982, 87-112; Stanko Andrić, *Studenti iz slavonsko-srijemskog međurječja na zapadnim sveučilištima u srednjem vijeku*, *Croatica Christiana periodica*, Vol. 20 No. 37., 1996., 118-119; *A History of the Universities in Europe. Vol. 1, Universities in the Middle Ages*, Cambridge, 2003, 23-442.

чак и у Париз на студије.² Они су допринели да Угарска буде не само војно-политичка, него несумњиво и културна велесила средње Европе и да се уврсти у ред најмоћнијих оновверопских земаља. Међу тим студентима било је и оних са подручја данашње Војводине, односно оновремене јужне Угарске.

Са простора јужне Угарске, Срема, Баната и Бачке, у средњем веку, у периоду од 1338. године па све до Мохачке битке и конца угарске средњовековне краљевине на европске универзитете, према прорачунима Ласла Сегија, уписало се 243 студента, а у периоду до 1550. године отишло их је још седморица. Први одлази у Болоњу 1338. године, у питању је Јован из Срема (de Syginia). Средњовековна Сремска жупанија дала је и процентуално највише студената (48, 4%), док је Бачка дала 28, 4 процената, Бодрошка, у којој се налазила и Суботица, свега 7,6% док су жупаније са простора данашњег Баната дале сразмерно врло мали проценат студената. Каменица и Сланкамен се издвајају у Срему, а Футог у Бачкој по броју студената које су током средњег века послали у иностранство на студије.³

Због чега су матичне књиге универзитета значајан извор за културну и друштвену историју јужне Угарске? На основу неких од речених параметара, може се видети колико су поједина места имала традицију студирања, али и о њиховој развијености у средњем веку. И ту матичне књиге дају немали број значајних информација. Наим, поред имена и места порекла, назначено је да ли је студент платио уписнину или је био просто означен као симорашан, *pauper*. За ову тему посебно важно је и то да ли је неко стекао неки значајнији академски степен или неку значајну функцију унутар црквене хијерархије. Истовремено, појединци су одлазили и у друге службе и постајали високи црквени великодостојници ван подручја данашње Војводине, као што су и људи из других крајева Угарске долазили на југ и били активни при значајним црквеним центрима какви су Бач (који је дао врло мали број студената у средњем веку спрам значаја) или Тител са својим каптолом и препозитуром.

На почетку би ваљало уопште нешто рећи о томе ко је одлазио на студије у иностранство из средњовековне угарске краљевине, па тако и са простора данашњих

² Петар Рокаи, Золтан Ђере, Тибор Пал, Александар Касаш, *Историја Мађара*, Београд, 2002, 121.

³ Ласло Сеги, *Студенти са данашње територије Војводине на европским универзитетима 1338-1919*, Нови Сад, 2010, 13-20, 59-66 на српском и мађарском језику.

Што се бечког универзитета тиче најдетаљнији попис за целу земљу, па и југ Угарске урађен је код Tüskés Anna, *Magyarországi diákok a bécsi egyetemen 1365 és 1526 között*, Budapest, 2008, 5-33 на мађарском и енглеском језику. Што се Срема тиче значајан посао урадио је S. Andrić, нав. дело, 129-151 уз напомену да је обухватио и Славонију као и део Срема који је данас припада Хрватској.

Срема, Баната и Бачке. Црквени великодостојници, наравно и свештена лица уопште, завршавали су превасходно школе у иностранству. Најчешћи студиј који је и уписиван на европским универзитетима, па тако и сремски студенти су одлазили на те студије, јесте теологија. После завршетка свог високог школовања бавили су се и административним пословима. Стога, су им и повераване функције на дворовима краља, жупана, бана или других великаша.⁴ У време Анжујаца процветао је и црквени живот, нпр. папа је само потврђивао кандидате за бискупска места, а како су, као што већ поменусмо, људи блиски цркви били превасходно студенти, паралелни развој образовања и црквеног живота је био логичан.⁵

Најстарије везе Угарске са неким европским универзитетом јесу са оним у Падови. Ова високошколска установа на тлу данашње Италије настала је још 1222. године као универзитет који се одвојио од првог европског средњовековног универзитета у Болоњи.⁶ Први контакти овог универзитета и средњовековне угарске државе датирају још од 1231. године када су се први угарски високошколци уписали овде. Готово две стотине и педесет студената је од те године па до Мохачке битке и свршетка угарског средњег века уписало падовански универзитет. Од ових ђака шест је достигло и највише академске титуле, односно како се у матрикулама каже *sex lustris vero elapsis etiam lauream doctoralem quidam in ea adeptus est*. У доба краља Жигмунда Луксембуршког, које нас занима због једног Сремца, укупно 22 студента се уписало из Угарске у Падову.⁷ Међу њима и један сремски препозит, у цркви Светог Иринеја (Мачванска Митровица, конкатедрала средњовековне сремске бискупије) по имену Андрија, који је у матрикулама назначен под 16. мајем 1386. године.⁸ Нешто касније, 12. септембра 1405, помиње се и сремски бискуп Павле који одредио једну комисију која је имала задатак да утера неке дугове од једног падованског стипендисте Јоханеса (Јована) назначеног у матрикули као *de Hungaria*.⁹ Овај бискуп се наводи у попису сремских бискупа и 1410. године. На катедри сремског бискупа наследио је Тому Лудањија, који је био на челу дијецезе између 1397. и 1399. године.¹⁰ Међутим, у периоду од 1397. до 1419. године хронотакса сремских бискупа је врло компликована.

⁴ Mályusz Elemér, *Egyházi társadalom a középkori Magyarországon*, Budapest, 2007, 44-45.

⁵ Dr. Szántó Konrád, *A katolikus egyház története*, I. kötet, Budapest, 1983, 521-522.

⁶ René Aigrain, *Histoire des universités*, Paris, 1949, 16, 21.

⁷ Andreas Veress, *Matricula et acta Hungarorum in universitatibus Italiae studentium. Volumen primum 1264-1864*, Budapest, 1915, V.

⁸ A. Veress, нав. дело, 2-3.

⁹ A. Veress, нав. дело, 6-7.

¹⁰ Török J, нав. дело, 186-187. Потпуно погрешно га смешта у период 1386-1400. године.

Врло могуће је да речени Павле није ни био признат од стране краља Жигмунда Луксембуршког, будући да се у време када га спомиње матична књига овог италијанског универзитета спомињу и други сремски бискупи. Ова матрикула помаже да се добро сагледа време када је постао сремски бискуп, будући да се овде наводи као изабрани, и на тој позицији је мода остао до краја 1407. године, али га краљ није признао. Још један сремски бискуп из 1479. године, по имену Балтазар Писциаи уписао је непознати италијански универзитет речене године и чак постао и доктор наука. Детаљном анализом хронотаксе сремских бискупа да се утврдити да је на овој катедри био само 1480. године, будући да за ту годину и нема података о сремском бискупу. Истовремено, ова матична књига која и њега наводи као *electus Sirmiensis* показује да је изабран годину дана раније. Умро је већ 1481. године, те је до тада најкасније био на овој катедри.¹¹

Још неколико студената са тла данашње Војводине боравило је током средњег века у Италији на школовању и готово сви су оставили значајан траг. Тако је Павле Нојман из Каменице 1476. године уписан на најстарији универзитет, онај у Болоњи, и то као капелан у капели Успења Блажене Девике Марије у данашњем Баја Маре у Румунији, односно у средњовековном *Rivulus Dominaum* у јегарској дијецези. Гргур из Угарске је 1476. године као бачки каноник постао студент у Падови, док је у Антоније нешто раније, 1452. године у Ферари постао доктор канонског права. За њега је наведено да је *Сремац*, а две године пре њега на непознати универзитет се уписао још један свештеник из Бача, викар и каноник Емерик.¹²

Natio Hungarica односно *мађарска нација* присутна је на Бечком универзитету од најранијих времена. Она се још 1366. појавила на овом универзитету. Папа Урбан VI (јер без папске дозволе се није могао основати универзитет у средњем веку) је 21. фебруара 1384. дозволио оснивање теолошког факултета у Бечу. Албрехт III Хабзбуршки принц исте године донео је једно писмо, којом даје универзитету одређене привилегије и *удахњује нов живот задужбини свог преминулог брата Рудолфа*. Помен људи из наших крајева почиње већ 1389. године, када на студије одлази тителски кантор Климент, а студенти из ових крајева све до краја средњег века чешће долазе да студирају у Беч.¹³ Укупно 54 студената са подручја данашњих Бачке, Баната и Срема долазе у Беч на студије. Међу овим потоњима за ову тему најважнији је *magister*

¹¹ Борис Стојковски, *Сремски бискупи 1229-1534*, Истраживања 23 (2012), 169-175.

¹² Л. Сеги, нав. дело, 113-114.

¹³ Schrauf Károly, *Magyarországi tanulók a Bécsi egyetemen*, Budapest 1892, II-III.

Benedictus de Scheremio који је био острогонски каноник. Дакле, био је високи достојанственик најзначајније и најстарије мађарске цркве, која је била и седиште надбискупа и примаса целе Угарске. Поред тога, он је у Паризу стекао и *baccalaureatus* из теологије као и магистарску титулу из седам слободних вештина. А у Беч је дошао 1424. године.¹⁴ Ово је изузетан пример како матрикуле доприносе бољем осветљењу црквене историје југа Угарске, али и целе земље будући да се овај Бенедикт не наводи у попису острогонских каноника позног средњег века.¹⁵

Извесни *Frater Gregorius*, петроварадински цистерцит (*professus in Petrovaradino*) се 15. јула 1475. године уписао на универзитет у Беч, дакако, да студира богословске науке.¹⁶ Овај податак је веома важан јер је један од ретких који помиње поименице припаднике самог конвента цистерцитске опатије из Петроварадина.¹⁷ На тај начин матична књига бечког универзитета осветлила је историју овог изузетно важног самостана.

Димитрије из Срема који је 1414. уписао бечки универзитет, дошао је на овај факултет под ректором магистром Николом Хеберсдорфом који је био и доктор медицине, очигледно врло учен човек. Прецизно, нажалост, не може се знати за све ђаке из ког су места, али очигледно да су у Бечу током XV века посебно, сремски студенти били и те како присутни на теолошком факултету, а било је и црквених достојанственика, као и оних који су достигли високе академске ступњеве. Укупно их је у периоду који смо обрадили било 19 са подручја Срема на универзитету у Бечу. Многи од њих су уписивали факултет код ректора који су били врло учени људи, доктори медицине, слободних вештина или теологије, и самим тим били у прилици да стекну врло високо образовање, не само за оно доба.¹⁸

Најзначајнији чешки средњовековни владар и римско-немачки цар Карло IV Луксембуршки послао је писмо у Авињон 1346. године, са жељом да у Прагу оснује универзитет. И доиста, годину дана доцније папа Климент VI установљава *за сва будућа времена* Универзитет, који може да издаје дипломе и магистерије. Сам цар доноси оснивачку повељу 7. априла 1348. године, доноси се нешто касније и *Sigillum universitatis scholarium studii Pragensis* на којем је био изображен Свети Вацлав.

¹⁴ Schrauf Károly, *A Bécsi egyetem magyar nemzetének anyakönyve 1453-től 1630-ig*, Budapest, 1902, 58.

¹⁵ Kollányi Ferencz, *Esztergomi kanonokok*, Esztergom, 1900, 87-101.

¹⁶ Schrauf K, *A Bécsi egyetem magyar nemzetének anyakönyve*, 124.

¹⁷ Ferenc L. Hervay, *Repertorium historicum Ordinis cisterciensis in Hungaria*, Roma-Budapest, 1984, 140.

¹⁸ Л. Сеги, нав. дело, 106-112.

Историја прашког универзитета је почела.¹⁹ Међу студентима са тла данашње Војводине који су своју академску каријеру започели баш у овом граду и његовом универзитету, сви су са подручја Срема. Помена је вредан Јован из Каменице, који се уписао 1407. године, исте је стекао и диплому из философије (*admissi ad gradum baccalaureatus*) док је магистар постао фебруара 1412. године. И двојица студената из Сланкамена су остварили завидну академски каријеру, те је магистар философије на истом универзитету исте године као и Јован из Каменица остварио Никола из Сланкамена.²⁰

Краков је, после Прага, други универзитет у словенском свету. Казимир Велики га је основао 1364, на њему су била три одсека за канонско и пет за римско право, а временом је настало и два медицинска одсека, као и једно одељење за слободне вештине (*artes liberales*). У краљевој оснивачкој повељи гарантује се слобода предавања, модерним речником речено *аутономија универзитета*. Краљ је универзитету дао велике поседе као и повластице, што је овај универзитет ускоро учинило великим и значајним културним и образовним центром средњовековне централне Европе.²¹ Из Срема је било свега тројица студената, од преко 2000 колико их је до пропасти угарске средњовековне краљевине припадало *мађарској нацији* на овом универзитету. Јован из Каменице је 1407. године добио бакалауреат а пет година доцније и магистарску титулу.²² Сви студенти који су дошли са простора Срема су се на студије уписали већ пред сам свршетак средњег века. Први студент на краковском универзитету из Срема био је Георгије Герарди из Петроварадина, који је 1500. године дошао у Краков, оставивши траг у матичним књигама ове високошколске установе.²³ О

¹⁹ *Dějiny Univerzity Karlovy I. (1347/48–1622)*, red. Martin Svatoš, Praha 1995; Jiří Stočes, *Pražské univerzitní národy do roku 1409*, Praha 2010. Haraszti-Szabó László-Kelényi Borbala-Szógi Péter, *Magyarországi diákok a prágai és krakkói egyetemeken 1348-1525 I. kötet*, Budapest, 2016, 9-43.

Haraszti-Szabó László-Kelényi Borbala-Szógi Péter, *Magyarországi diákok a prágai és krakkói egyetemeken 1348-1525 II. kötet*, Budapest, 2017, 5-15 где су аутори сумарно пописали студенте из целе угарске и у Прагу и у Кракову, али је вредно због помињања и нашег простора, Срем доминира са 43 студента на оба универзитета, Ковинска жупанија има 21, Бачка само четворицу, Бодрог 10, а Чанад 12 студената на два словенска универзитета.

²⁰ *Liber decanorum Facultatis philosophicae universitatis Pragensis*, pars I., Praga, 1830, 389, 394, 404, 418, 422-423, 448-449. Регистар код Л. Сеги, нав. дело, 99. Уз омашку да Јаков из Сланкамена није постао магистар у октобру 1418. године, како Сеги наводи, већ је тада добио бакалуреат из философије.

²¹ Kovács Endre, *A Krakkói egyetem és a magyar művelődés. Adalékok a magyar-lengyel történehez. Függelékben személynevek a Pannoniae luctus-ból*, Budapest, 1964, 11-19; *Magyarországi diákok a prágai és krakkói egyetemeken 1348-1525 I. kötet*, 43-115.

²² Преглед свих студената из Мађарске код Kovács E, нав. дело, 44-45.

Занимљиво је да је Матеј из Титела припадао чешкој нацији, *Magyarországi diákok a prágai és krakkói egyetemeken 1348-1525 II. kötet*, 57-58 имао је бакалуреат из седам вештина такође.

²³ Матрикула га наводи само као Герарда Л. Сеги, нав. дело, 105.

њему се не зна готово ништа друго, али је податак врло занимљив јер сведочи о културном животу у Петроварадину, мимо славне цистерцитске опатије.

Нешто доцније, 1508. године помиње се у матрикулама извесни Томас/Тома из Сусека. Он извесно ове године није уписао факултет, већ могуће нешто раније, јер се још 1504. године Томас из Сусека спомиње у матичним књигама краковског универзитета. Он је 1508. године заузимао високо место *consiliarius* односно саветника мађарске нације. Једноставније речено, налазио се, на одређени начин, на челу угарских студената те године.²⁴ Треба напоменути да је ова функција припала само још двојици са подручја средњовековне јужне Угарске. Од тога, један је био из Срема, поменути сусечки студент краковског универзитета. Други, пак, студент са ових простора који је био на челу угарске нације у Кракову је био управо један студент са простора данашње Војводине, по имену *Vicencius Mathei de Pachyr* који је био *consiliarius* између 1516. и 1527. године, дакле на самом концу средњег века и у време пропасти угарске средњовековне државе.²⁵ Баш у време док је речени Матеј из Пачира био на челу угарских студената, са простора Срема своју академску каријеру на овом знаменитом пољском средњовековном универзитету је био Јован Петров из Сланкамена. Он је у Краков дошао пред сам крај средњег века, у регестама се појављује 1517, и те године је заведен у списима овог универзитета. Један Гргур из Каменице поред кога је написано да је ректор уписао је универзитет у Кракову 1521. године.²⁶ Овај последњи податак је изузетно занимљив јер доприноси хронологији и просопографији каменичких свештеника, али и показује значајну образованост римокатоличког свештенства у Каменици концем средњег века, када је цело подручје Срема већ доминантно насељено Србима.

Што се тиче Баната, занимљив за ову тему јесте један студент из Честерега. Ради се о Емериху, односно Имреу из Честерега, који се на теолошки факултет и Бечу уписао 1456, а потом три године доцније, 1459, дипломирао и достигао титулу магистра. Поред тога, Емерих је носио и врло високе црквене титуле, прво је био прокуратор, а потом, 1470/71. године постао је и каноник најзначајније, најстарије и најугледније угарске цркве-острогонске.²⁷ Ово није једини студент са територије данашњег Баната који је у средњем веку студирао на универзитетима у Бечу, односно

²⁴ *A krakkói magyar tanuló-kháza lakóinak jegyzéke 1493-tól 1558-ig*. Közli és magyarázza: Dr. Schrauf Károly. Budapest, 1893, 70.

²⁵ *A krakkói magyar tanuló-kháza lakóinak jegyzéke 1493-tól 1558-ig*, 51.

²⁶ *A krakkói magyar tanuló-kháza lakóinak jegyzéke 1493-tól 1558-ig*, 20, 22.

²⁷ Schrauf K, *A Bécsi egyetem magyar nemzetének anyakönyve*, 21, 40, 70, 96, 115, 232.

Кракову.²⁸ Значајан податак за историју села Добрица у средњем веку јесте чињеница да је тамошњи жупник Блаж уписао 1397. године универзитет у Бечу. *Dominus Clemens plebanus ecclesiae in Dobrica* у Чанадској бискупији је, пак, уписао исти универзитет октобра 1431. године.²⁹

И подручје Бачке је са студентима који су одлазили на европске универзитете било заступљено током средњег века. Кантор тителске цркве, о којој је већ било речи, по имену Климент уписао се 1389. године на универзитет у Бечу. За њега је експлиците наведено да је из Калочке дијецезе. Нешто доцније, априла 1443. године кустос из Титела Вартоломеј Штормер је уписао исти универзитет.³⁰ Око Емериха, каноника цркве у Бачу постоје одређене недоумице, будући да се негде у литератури сматра да је заправо из Ваца, а не Бача.³¹ Исто је занимљива и особа Никола из Футога, који се, наиме, 1438. године уписао у Беч на универзитет. И Ласло Сеги и Ана Тишкеш прихватају да је то иста личност која је од 1478-1496. године била каноник цркве у Стоном Београд, позивајући се на Јожефа Кеблеша. Овај потоњи, пак, сматра да је иста личност али не даје сигуран одговор на то.³² Са друге стране Безданац Валентин је након уписа на Универзитет у Бечу и вероватно успешног свршетка истог постао прво главни каноник у Стоном Београду (1464-1469) а потом и лектор од 1480. до 1490. године.³³ Неки редовник по имену Антоније, такође из Бездана уписао је универзитет у Бечу 1451. године, међутим, овде матичне књиге не дају неке детаље. Он је просто назван *frater*.³⁴

Јован из Сомбора 1458. године, затим Никола Занки из Сремске Митровице 1453. године, као и Јован Андријин из Футога 1498. године означени су као *nobilis* у матичним књигама универзитета.³⁵ Нажалост, нема ближик одредница о њима, вероватно је да су у питању припадници неког нижег локалног племства. Са друге стране, пак, Филип Чапо из Сонте остварио је значајну каријеру на универзитету у Бечу. Он је, наиме, на вај универзитет уписан 1477. године, виши степен је остварио три године доцније, када је добио бакалауреат из теологије, а 1487. године и

²⁸ У Кракову су још поменути студенти из Бочара и Честерега, *A krakkói magyar tanulók-háza lakóinak jegyzéke 1493-tól 1558-ig*, 17-18, 108

²⁹ Schrauf K., *Magyarországi tanulók*, 50, 131. Kollányi F., нав. дело, 111. Његова каријера је добро позната.

³⁰ Schrauf K., *Magyarországi tanulók*, 11.

³¹ Schrauf K., *Magyarországi tanulók*, 130 тврди да је Бач, док за Вац сматра Tüskés A., нав. дело, 134.

³² Л. Сеги, нав. дело, 108; Tüskés A., нав. дело, 152. Köblös József, *Egyházi közepreteg a Mátyás és a Jagellók korában*, Budapest, 1994, 348.

³³ Köblös J., нав. дело, 368-369.

³⁴ Tüskés A., нав. дело, 185.

³⁵ Л. Сеги, нав. дело, 110-111.

магистериј. Октобра речене године *insignis nacionis Hungarice procurator est constitutus Mag. Philippus Zondynus*. Дакле, и он је на универзитету као магистар био на високој позицији прокуратора за угарску нацију, те су се те године под њим и уписали неки студенти, а матична књига наводи *Anno benignitatis millesimo quadringentesimo octogesimo septimo, Mag. Philippo Zondyno se nationis Hungarice procuratorem gerente, inscriptus est in rotulum prenominate nationis*. И надаље се могу пратити студенти који су били део угарске нације под овим Филипом из Сонте.³⁶

Посебно значајне су матичне књиге у откривању активности двојице изузетно значајних личности с краја средњег и почетка новог века. Први јесте Стефан Бродарић, сремски, печујски и вацки бискуп, врло значајна личност периода око Мохачке битке и нешто доцније. О његовој студентској каријери, пак, нема пуно података, али се сигурно зна да је 1501. године, у већ врло зрелим годинама (преко 30) уписао универзитет у Падови, а тамо је, што се да претпоставити из једног доцнијег писма, боравио све до 1505. или до 1506. године. Тамо је био уз мање прекиде, а у домовину се вратио са титулом доктора канонског права.³⁷

Поред Бродарића, матрикуле, али Бечког универзитета под 1548. годином помињу једну ванредно важну личност и за српску средњовековну историју, колико и за угарску. Наиме, тада се, плативши 8 денара, код прокуратора Михајла Фабријевог из Шлезиије, доктора вештина и философије уписао *Georgius Sirmyensis, quondam capellanus Ludovici regis in regione Budensi*, односно Ђорђе Сремац.³⁸ Овај Каменичанин, који је знао и српски језик, школовао се најпре у Футогу. Био је капелан краља Лудвига II који је свој живот изгубио на Мохачу 1526. године. Потом је у служби Јована Запоље, и аутор је чувене *Посланице о пропасти угарског краљевства*, која се завршава догађајима из 1543. године. Управо негде када га помињу матичне књиге он је и умро.³⁹

Колико је образовање у иностранству могло да има велике последице на политичка и верска догађања на подручју Срема, па и целе Угарске сведочи и следећи податак. Магистар Балаж из Каменице је уз помоћ грађана свог града отишао на студије, и била му је обећана каменичка црква, где би постао свештеник по повратку.

³⁶ Schrauf K, *A Bécsi egyetem magyar nemzetének anyakönyve*, 24, 33,45. 59, 78, 134, 248, 415.

³⁷ Kasza Péter, *Egy korszákváltás szentaniúja. Brodaries István pályaképe*, Pécs-Budapest, 2015, 24-26. Л. Сеги, нав. дело, 114 преузима раније Верешево мишљење да је Бродарић боравио и у Болоњи, али за то изгледа нема доказа.

³⁸ Schrauf K, *A Bécsi egyetem magyar nemzetének anyakönyve*, 201.

³⁹ Борис Стојковски, *Цар Јован Ненад. Живот, дело и наслеђе Црног Човека*, Будимпешта, 2018, 22 са литературом.

Студирао је у Прагу где је био одушевљен хуситским идејама. Поред њега, из Каменице су били Тома и Валентин који су такође били хусити, студирали у Прагу и са неколико пријатеља и пријатељица отишли за Молдавију и превели Свето Писмо на мађарски. Католички аутори, наравно, сматрају превод лошим, називајући двојицу Каменичана погрдним речима, пишући за њих да су луди, јеретици, итд. Тома је остао на крају, а Валентин отишао у Турску, научио турски и слао вести султану.⁴⁰ Оно што међутим треба неизоставно поменути, јесте да нико до њих није био родом са простора Срема, већ из других места из Угарске, Печуја, односно Илока.⁴¹

Није реткост била ни да су студенти мењали место студирања. Па је, примера ради, речени Бенедикт из Срема променио неколико универзитета, а није усамљен случај. На овај начин студенти са подручја данашње Војводине боравили су на најзначајнијим установама средњовековне Европе и остваривали (поједини) значајну академски каријеру. Вероватно су управо те промене места боравка доводиле до тога да неки студенти према матрикулама рано заврше своје студије, али недостатак извора не допушта дубљу анализу. Биографије, међутим, већине ових људи је готово немогуће реконструисати. Свега за неколицину студената знамо да су даље догурали. Само име, евентуално место порекла, као и уписнина коју су платили су сви расположиви подаци о сремским студентима на неким средњовековним универзитетима. Занимљиво је да је релативна већина студената са југа Угарске платила одређени новац приликом уписивања на универзитете, што значи да су из бољестојећих породица. За неке смо видели да су били црквена лица, појединци су били угледни на самом универзитету. На основу ректора код којих су одлазили, могуће је претпоставити да су добијали добро образовање. Махом су студирали теологију. Оно што на крају можемо закључити јесте да су студенти који су одлазили на европске универзитет укупно дали сасвим добар допринос културном и просветном развоју средњовековне угарске државе, а појединци су остварили и лепу академску каријеру.

И на крају, вреди напоменути и један нововековни куриозитет. Ради се о једној личности такође са простора југа Угарске, конкретно Бачке, која је везана за средњовековну историју управо ових простора, посебно Срема, али и Босне. У питању је Едвард, односно Еде Хампел. Едвард Хампел је рођен 24. августа 1893. године у

⁴⁰ János Bak, *The Late Medieval Period, 1382-1526*, in: *A History of Hungary*, general editor Peter F. Sugar, Indiana, 1994, 60; Török József, *Keresztény századok. A tizenötödik század magyar egyháztörténete*, Budapest, 2006, 156-158. Вреди истаћи истовремено да се магистар Блаж не помиње у регистрима прашког универзитета као каменички свештеник, штавише, у матрикулама се не наводи међу неколико прашких студената из Срема. В. Л. Сеги, нав. дело, 99.

⁴¹ Л. Сеги, нав. дело, 16.

Бачком новом селу. Гимназију је похађао од 1903-1911. године, а потом је студирао теологију на Пазманеуму у Бечу. Заређен је 14. јануара 1916. године у Калочи, а потом је био свештеник у неколико места. Прво је био 1917. капелан у Хајошу, у близини Калоче, а затим у Бачкој Паланци и Пригревици 1919, односно 1922. године. Професор Реалне гимназије у Сенти је био 1923-1924, а био је 1926. капелан у Новом Саду, потом и викар у истом граду 1934. године. Две године доцније се поново обрео у Сенти као викар, а касније је отишао и у Оцаке. Едвард Хампел је једно време био и жупник у Футогу, у чијој цркви је и сахрањен, будући да је тамо и умро услед болести. Био је 1924. године и директор Олтарског друштва, као и секретар и нотар Конзисторије. Током 1933-1934. Уређивао је католички лист *Őrszem*, као и недељник *Hírnök* који је излазио од 1930-1936. године. Од 1930-1932. био је одговорни уредник литографског листа *Katolikus Tudósító*. Његова докторска дисертација, одбрањена у Бечу 1915. године носи наслов *Ugrinus de genere Chak Archiepiscopus Colocensis et Erectio Episcopatus Simriensis*, ова докторска дисертација је одбрањена на Katholisch-Theologische Fakultät der Universität Wien. У њој се даје биографија Угрин Чака, калочког надбискупа, а описује и настанак и развој сремске бискупије, коју је основала Римокатоличка црква 1229. године. Поред тога, значајан део је посветио богумилству, односно појави јереси у Босни. За ову тему значајно је напоменути да и њега помињу матичне књиге бечког универзитета, које наводе да је са 18 година овај Мађар и римокатлик рођен, као што је речено већ, а у матичној књизи записано 24. августа 1893. године, и да је 1911. Године уписао теологију у Бечу, а отишао са универзитета 1915. године, одбранивши речену дисертацију.⁴²

Матичне књиге европских универзитета представљају, без сумње, важан извор за средњовековну културну и друштвену историју јужне Угарске, посебно за устројство Римокатоличке цркве на овим просторима. Допуњујући иначе оскудне средњовековне изворе, овај тип архивске грађе може значајно да допринесе проучаваоцима историје Срема, Баната и Бачке у средњем веку и да макар мало осветли низ непознаница у њеној занимљивој средњовековној прошлости.

⁴² Klemens Honek, *Dissertationsverzeichnis der Katholisch-Theologische Fakultät der Universität Wien von 1831 bis 1984*, Wien, 1986, 91; Ј. Сеги, нав. дело, 188; Stojkovski Boris, *Egy elfeledett egyháztörténelmünk. Dr. Hampel Ede élete és műve*, A Magyar tudomány napja a Délvidéken, Újvidék 2014, 369-380.